

✓ Р 3863

4, 1906 г.
кн. 2.

СТРУЯ

МЪСЕЧНО СПИСАНИЕ

СЪДЪРЖАНИЕ:

1. Октавъ Мирбо.—Роже (равказъ) . . .
2. Стекетти—Стихотворение.
3. П. Б.—Мечти (Стихотворение) . . .
4. Григорий Тулинь—Неперудки . . .
5. П. Б.—Пъсевъта на чучулигата . . .
6. Подържане на искуството въ насъ . .
7. Т. Малино—Библиография

РБ "Ст. Чилингеров"

ШУМЕН

№ 11.

* * Шуменъ, год. 1.
Августъ—1906 г. * *

ДАТНИК

Образец 23

Книгата да се върне не по-късно от посочената тук дата

--	--	--	--

Р. 3863
1, 1906
кн. 2

Роже, ракаваъ
отъ Октавъ Мирбо.

РБ "Ст. Чилингуров"

Дар от

20⁰³

№ 11858

Прѣди да напустна Пиринеитѣ, азъ рѣшихъ да спохода стария си другаръ Роже. Той много отдавна се бе поселилъ въ едно глухо селце, загубено изъ планинитѣ.

То бѣше дълго и мъчително пътешествие... Уморенъ, разбитъ, слѣдъ шестъ-дневенъ тежъкъ ходъ и катерене по стръмнини, най-послѣ азъ се дотърѣхъ късно една вечеръ до селото.

Прѣдставѣте си двадесетпа колиби на една тѣсна равнинка, заобиколена отъ всѣкъдѣ съ високи черни планини, съ снѣжни върхове.

Ивиърво гледката ще ви се види грандиозна, особено когато слънчевитѣ лъчи хвърлятъ прѣзъ локата мъглица слобѣ огражение и склоноветѣ на планинитѣ се покриватъ съ златенъ прахъ.

Ала първото впечатление скоро минава.

Срѣдъ тѣзи високи, непристъпни стѣни, ти почвашъ да се чувствувашъ плѣнникъ и да изпитвашъ мрачна тѣга и неизразимо отчаяне.

На тази височина, дѣто е построено туй селце, нѣма други села; тукъ вие нѣма да срѣщните ни една птица, освѣнъ едни яребици съ мѣхнати крака, а на каменистата почва не расте нищо, освѣнъ нѣколко храста дива роза и тукъ-тамъ карлина, която само по пладнѣ, на горещитѣ лъчи на слънцето, отваря чашката на голѣмия си жедтъ цвѣтъ, обколенъ съ остри бодли.

На сѣверъ склоноветѣ на долинитѣ сж покрити съ дребна, сива трѣва и тамъ пасатъ стада, крави, овце и кози; звуковетѣ на тѣхнатѣ звънци се разписатъ постоянно и напомнятъ сжция звънъ на камбаната изъ нашитѣ поля, когато пастера носи по вечера светото причастие на болнитѣ.

Нѣма нищо по-печално и тѣжно, отколкото тѣзи цвѣтя, които се рѣшаватъ да растатъ срѣдъ тази неплодна п ве-

радостна природа; а то сж едни бѣдни, слаби растения съ пухови, възбѣли листца, чиито корави вѣчета съ избѣлѣли цвѣтъ и опаловъ блѣсъкъ, напомнятъ погледа на мъртвецъ. Зимъ снѣжинтъ виелицы и пронаститѣ, затрупани съ снѣгъ, отделятъ самотното селце отъ свѣта и живота. Стадата сливатъ въ по-низкитѣ долины; способнитѣ за работа хора тѣ сжщо отиватъ нѣкога да търсятъ работа и щастие много далечъ; а пощалиона дори не иде! . . .

Прѣзъ тѣзи мѣсци хората не виетъ какво става задъ тѣзи непроходими снѣгове. Въ селото оставятъ да живѣятъ или по право едвамъ-едвамъ прѣзимуватъ само нѣколко безпомощни старци, жени и дѣца. Затворени въ бордеитѣ си, като калугери въ дупки, тѣ излизатъ само въ празниченъ день, когато отиватъ въ черква—една малка квадратна куличка, почнала вече да се събаря, подпряла едната си страна о една дървена сграда, която прилича на пльвникъ.

При все туй, моя старъ другаръ Роже Фреслу живѣе тукъ вече двацетъ години. Една малка къщица съ равенъ покривъ, една малка градинка съ каменна ограда и едни сурови хора за съсѣди, мълчаливи и завистливи, тжжни и мърмориви, съ които, впрочемъ, той има съвсѣмъ малко сношение,—ето всичко за Роже . . . Защо доде той тука? Главното, какъ може да живѣе той тука? Азъ не мога да разбера туй и, да си кажа истината, вѣроятно и той самъ положително не знае.

Всѣкой път, когато съмъ го занитвалъ за причината на туй му доброволно изгнание, той отговаря, клатяйки глава, „какво искашъ?“ „какво искашъ“, безъ всекакви други обяснения.

Чудно! . . . Роже не е тѣй остарѣлъ, на главата му нѣма ни едипъ бѣлъ косъмъ, по лицето му—ни една бръчка и пакъ едва можете го познати: очитѣ му огаснали, въ тѣхъ нѣма да видите пекра отъ животъ, а лицето му има цвѣта на земята, която го заобикаля. Той е съвсѣмъ другъ човѣкъ, пикакъ не прилича на оная, когото познавахъ азъ пѣкога. Въ него се разнава чуждъ, съвсѣмъ не познатъ на менъ животъ, и азъ напразно се мъча да го разбера.

Нѣкога Роже бѣше миль, чудесенъ и страстенъ ентузиазистъ . . . Но въ него се забѣлѣзваше оная меланхолия, която е свойствена на всички млади хора, докосната отъ отровата на метафизиката. Въ Парпжъ въ нашия приятелски кружокъ му прѣдвѣщаваха блѣстяще бъдеще. Той печата въ

Нѣдѣ далечъ въ планинитѣ, въ пустинитѣ, съществуваѣ първобитни хора, въ които може да се намѣри нѣщо хубаво. Тамъ да търсимъ вѣчно хубавото. . . Но не, хората навсѣкъдѣ сѣ едни и сѣщи. Тѣ се различаватъ само по жестоветѣ А отъ малчаливата висота, отдѣто гледамъ азъ, всички индивидуални движения изчезватъ. . . Чува се само нѣженъ шумъ отъ човѣшкитѣ стада, които, къдѣто и да вървятъ, каквото и да правятъ, приближаватъ се сѣ къмъ смъртъта. Прогресъ?—казвашъ ти. Но, ето на, твой прогресъ е само едно по-голъмо ускорение, едно по-съзнателно приближаване къмъ неизбѣжния край. Като разбрахъ туй, азъ рѣшихъ да остана тукъ, дѣто има само една пенелъ, едни безжизнени камени, угаснала енергия, дѣто всичко вече се възвръща къмъ великата вѣчна тишина на смъртъта! . . .

— Защо не се убиешъ? — извикахъ азъ и почувствувахъ какъ ужасното видѣние на смъртъта обхващаше и мене; то тежеше надъ тѣзи планини, надъ тѣзи върхове; носѣше се надъ пропаститѣ и като звѣнъ за умрѣло, долиташе до мене отъ безчисленитѣ звѣнци на стадата, разпиляни по склоноветѣ.

— Защо да убиваме туй, що е умрѣло . . . —отговори сѣ спокоснѣ гласъ Рожѣ. Азъ съмъ умрѣлъ отъ прѣди двайсетъ години, откакъ съмъ вече тука! . . . И ти сѣщо отдавна си умрѣлъ. Защо се възпувашъ тѣй? Остани тамъ, отдѣто си дошелъ!

Азъ веднага заповѣдахъ на водача да се върнемъ при хората, къмъ живота, къмъ свѣтлината. . . .

Сутринята, съ изгрѣването на слѣщето, бѣхъ на пътъ.

Прѣвелъ Хр. Калиновъ.

СТЕЦЕТТИ.

* * * * *

Азъ плачехъ, молахъ се, прѣдъ тебъ се влачехъ
 За милостъ, за пощада,
 Но ти не гледаше и думаше ми съ смѣхъ:
 Ти носишъ врѣдъ досада.

*

Но съ друга ме видя единъ вечеренъ часъ
 Отъ клѣщи катъ надникна,
 Веднага ме викна, прѣгърна ме тогасъ,
 Отъ ревностъ ме обикна.

Стихотворение

отъ Н. В. * * * * *

Мечти.

Вечерната звѣздица вечъ изгасна,
 Потъна въ пурпурния западъ тя; . . .
 И цѣлий свѣтъ заспа въ нощта прѣкрасна,
 Небесний сводъ въ сиянье затрептя.

На нивата присѣднахъ до кръсцитѣ
 И спотаихъ се въ тая чудна нощъ;
 Склонихъ глава . . . приснаха ме шурцитѣ
 Съсь свойта сладка чародѣйна мощъ.

И ти, духътъ на моитѣ мечтанья,
 Дойде при менъ, — мома, не веч' мечта,—
 Привѣтлива, съ нездържано диханье,
 Съ божественца, сияйна красота.

Наведе се и мило ме погледна,
 Челото ми съ коситѣ си обви,
 До бузата ми бузичка си блѣдна
 Допрѣ и шийка любово изви.

Повдигнахъ се, ржцѣ протѣгнахъ страстни,
 Открихъ очи, — уста за сладка рѣчь . . .
 И взрѣхъ се въ тебъ: и двѣ звѣздички ясни
 Видѣхъ надъ менъ . . . Ахъ, колко сж далечъ . . .

То житенъ класъ надвисналь се надъ мене
 И по челото млявалъ нѣжно той,
 Вечерний тихъ вѣтрець въ уединенье
 Ми шепнѣлъ и цѣлувалъ въ уной.

Год. 902.

Пеперудки * *

(отмхотв. въ проза) * •
отъ Григорий Тудинъ.

Азъ вървѣхъ изморенъ по между-селски пѣтъ по край храсталаци и рѣдкѣ лѣсъ. Бѣше вечеръ. Небето ставаше тъмно и мъглата въ широката долина приличаше на езеро. На страна отъ пѣтя, згушени въ гѣста тополя, замлѣваха диви патки. Въ лѣса се застудяваше и сивѣше, отъ тъмнитѣ клончета падаха кашки роса.

Изъ пѣтя, до сами-мене, прѣхвърчаха шарени пеперудки и, безъ да се плашатъ, гадѣха съ мекитѣ си крилца дрехитѣ ми. Тѣ бѣха много. Разноцвѣтни, краснав, тѣ ту се спускаха на земята, ту отново се възнасяха, като недоволни, търсебци нѣщо. Въ настѣиващия здрачъ тѣ приличаха на малки призраци.

Изморенъ прѣзъ - дантъ, азъ се отбихъ отъ пѣтя въ лѣса и, за да се сгрѣя, стѣкпахъ огънь. Пламъкътъ свѣтна и фантастично освѣтляваше мѣлчаливитѣ борове и елхи, азъ видѣхъ чернитѣ имъ стволове, а изъ между тѣхъ, отъ всѣки храстъ, отъ задрѣмалитѣ клончата, отъ небесната височина жадно гледаше мрачната, страховита нощъ, сѣщо като да искаше да задуши съ тъмнината си и мене, и огънятъ, и всичко, що не искаше да се смири.

Облѣгналъ се до единъ стволъ, азъ гледахъ на свѣтлия пламъкъ въ безжелание и безъ мисли. . . . Мѣлчаливата, тъмна нощъ ме успокояваше. Изморенъ, сгрѣня отъ топлотата на огъня, азъ подрѣмахъ до старата елха върху меккия мѣхъ. Прѣзъ дрѣмката ми се присѣнваха, като че нѣкъдѣ отъ високо, нѣкакви сѣнки, леки, нѣжни, се спускаха надъ мене и покриваха коситѣ и дрехитѣ ми. Азъ не смѣехъ да отворя очи, не смѣехъ и да пошавна: не защото се бояхъ да не срѣцна нѣщо страшно, грозно — нестопленъ отъ огъня, менъ не ми се искаше да видя нощъта.

Когато почна да се разсъмнува и небето поблѣднѣ, азъ понадигнахъ глава и видѣхъ, около загасващото огнище, на близкитѣ шубръчки, на себе си: — нѣжни красиви пеперудки. Страхувайки се отъ студътъ, тѣ прѣснали цѣлата нощъ съ мене около огънятъ.

*) Младъ руски писателъ. В. Ир.

Небето ставаше розово, и тамъ, на самиятъ му край, низко, като пожаръ, като грамадно вариво, се повдигаше слънцето. Утрѣнната мъгла се разпрѣсваше, и надалечъ ясно се очертаваха свѣжитѣ мокри енопсе на пожънатитѣ нива. Прѣсѣгъта по нѣтя бѣше гъмна и влажна.

Азъ разбудихъ красивитѣ пеперудки и тѣ, като че още не повѣрвали на настѣпващия день, бавно се подемаха съ изморени крилца, още не изсѣхнали, и хвърчаха отъ моето огнище, отъ топлата пенелъ, подъ силната свѣтлина на изгрѣващото слънце.

Азъ оставахъ самъ. Червеното утро, пълно съ животь, ми се усмихваше, сѣщо като да ми искаше извинение за страхътъ, що бѣ ми прпчишило прѣвъ ноцъта. . . .

пр. А Гюровъ.

Стихотворение

отъ Н. Б. * * * * *

Пѣсенъта на чучулигата.

Въвъ сферитѣ небесни азъ волно се възнасямъ
И кѣпя се въ лазура и плавамъ въ ароматъ,
Въ хармонята вселенска азъ нови звуци внасямъ,
Възвивамъ и прославямъ азъ цѣлий тоя свѣтъ.

А сетя ли умора — азъ спущамъ се въ полето,
На клончето тамъ кацвамъ и гуркамъ се безъ спиртъ
Въ хармонията дивно, що пѣли ми сърцето
И цѣлата природа и цѣлий божи миръ.

А, може би, подъ мене пригризва червъ клончето,
А, може би, въ земята подъ менъ вулканъ киши,—
Не се боя! . . . ще хвъркна тогава азъ въ небето—
Хармония гласътъ ми ще пакъ да възвѣсти.

А пъкъ откажатъ ли се крилѣтъ ми трепетни
Въ небото да ме вдигнатъ високо възвисягъ,—
Защо ми е тогава и земний, безпривѣтний
Животь безъ възвисеня, безъ крилѣ, безъ полетъ? . . .

*

С. Петербургъ 1903 г.

Подърисане на _____
_____ искусството въ насъ.

Подигането на искусството въ страната, създаването на сръдства за художествено образование на народа ни еж-необходимитъ условия за постигане на истинското умствено негово развитие. Немислима е пълна умствена зрѣлостъ, ако нѣтъ, по който тя се създава бѣде ограденъ за влиянието на искусството. Религиозното настроение, уровеньтъ на умственого и нравствено развитие на единъ народъ, най релефно се намиратъ отразени въ искусството; тамъ се намира и най здравата връзка между религиозното възрѣние и общото нравствено настроение на единъ народъ въ извѣстна епоха на неговото съществуване; тамъ трѣбва да диримъ и единственитъ сръдства за подигане на всичкитъ отрасли отъ духовната човѣшка дѣятелностъ. Искупството се явява като мощенъ мораленъ лостъ за подигане нравственитъ сила у обществото. И нашиятъ народъ, който прѣкарва сега младенчески периодъ на своето умствено окопитване, има най-голъма нужда отъ подкрѣпата на тоя лостъ, за да може и той да заживѣе животътъ на напредналитъ народи и да се доближи до тѣхната зрѣлостъ.

Нѣма доблѣсть по висока отъ оброкътъ да посвѣтимъ себе ся за умственото подигане на тоя, който съ изнодрани лакти и оголѣли нозѣ, безъ да се е училъ нѣкадѣ, е създадъ сладкия български говоръ и дивната наша народна пѣсенъ, нѣма и жертви по цѣнини отъ тия, които да бѣдатъ принесени прѣдъ алтаря на народното свѣстяване.

Тежко е да помислимъ, срамно е да кажемъ, по правдата го изисква да не скриемъ, че народътъ ни до сега е билъ лишень отъ най-насъщнитъ пужди за единъ духовенъ живогъ. Не ни трѣбватъ други доказателства. Попитай какво чете, съ какво се наслаждава нашия народъ и съ какви сръдства разполага за своето художествено образование.

Погледнете той какъ прѣкарва праздното си слѣдъ работа време. Празникътъ не му носи радостъ и отдихъ, защото му липсватъ разумни, благородителски удоволствия и занятия. Работниятъ човѣкъ не е навикналъ да сѣди безъ работа, но какво да прави? Лишенъ отъ образование, отъ театръ, музика, дѣ да се дѣне ако не въ кръжмата, дѣто свършва съ нианство, караници и безпѣтства. Въ единъ день

той прахосва трудът на цѣлата недѣля, а вечерята, като се върне дома нова олилия се почва надъ беззащитнитѣ жени и дѣца.

Но кой е виноватъ? И на народа се иска да живѣе!

Посрѣдъ грубата околностъ, не смегчена съ образование и добри чувства, натурата лесно се сдружава съ порока и се вдава на най-лошитѣ навици. Не даваме на народа си изящни удоволствия, не развиваме въ него чисти и здрави инстинкти, той самъ си създава удоволствия, които най-послѣ го развръщаватъ и исхабяватъ ведно съ семейството му.

Врѣме е вече по-сериозно да помислимъ съ какво и какъ да попълнимъ и подобримъ свободното врѣме на работника — народъ. Смегчающето влияние на искуството въ неговитѣ разнообразни видове, едва ли не е единичното сръдство, което ще отговори на нашата цѣль. Развиването художественото чувство облагородява народа, развива въ него чисти и здрави инстинкти, приспива всички пороци и го кара да отбѣгва лошото и калното.

Но ще ни се каже, защо да създаваме искусствени нужди у народа. Съзнава ли той самъ нуждата отъ естетическо образование? Па и това ли му бѣше „кусуртъ“? Погледнатъ отъ грижи за насѣлния си хлѣбъ той не помисля даже за естетика. Освѣтъ тона груби били удоволствията му, но грубъ е и цѣлниятъ му животъ; другъ той не знае и не желае да има. Па и гдѣ сж зачатацигъ отъ естетическо развитие у народа? Не ще ли стане нужда да ги създадемъ искусствено? Естетическитѣ удоволствия, а послѣднитѣ и безъ това сж малко у народа. Не е ли по добръ да се упогуѣбятъ тия пари за друга икъоя общополезна работа, вмѣсто за удоволствия?

Ние се отказваме отъ възражения, за да оставимъ читателыгъ самъ да се взрѣ въ студения, безсърдеченъ егоизмъ и дълбокото прѣварение къмъ работника. Излиша, че народыгъ е сжщъ работенъ добитъкъ, за когото е достатъчно топло помѣщение, добра храна и добра постилка. Това е всичкыгъ животъ, всичкото наследъение, всичката бждѣщностъ на работника.

Имали народыгъ ни зачатаци отъ естетическо развитие, съзнава ли той пуждата отъ подобно развитие? — на това ще отговори самъ народа, койго е проявилъ и запечатилъ своята художествена дарба съ редки оргинални творения, които

е запазилъ верѣдъ най гежитѣ истинни на своето хилядогодишно съществуване. Ни домашни междособини, ни гърско владичество, ни петвѣковниятъ турски гнетъ сж могли да убиятъ и задушатъ художествената дарба на българския народъ. Тя широко се е разляла, съ всичката своя оригиналность, въ пѣснитѣ, въ обичаитѣ, въ прѣданията.

Трѣбва ли да говоримъ за способността и обичѣта на нашия народъ къмъ пѣнието, къмъ музиката? Покажете, любезний читателю, на една случка изъ обществения и семейния животъ на българина, която да не е дала образа и съдържанието си на нѣкоя пѣсенчица. А българската народна пѣсенъ е нѣщо особено, нѣщо оригинално, нѣщо самобитно. Тя не е сглобена по доктринитѣ на съврѣмената музикална наука, нито е плодъ на нѣкоя натруфена музикална фантазия; пейнитѣ звукове сж ехото на радостнитѣ и скърбитѣ, що сж стѣснявали гърдитѣ на българина, тя е историята ни, тя е живота на народа. Ето защо нейното влияние е вихрено и усладата, която принесеа, е неопикуема.

А защо народа обича да пѣе; ващо той не повтаря таблицата на умножението, която е „по полезна отъ пѣсенъта“? Поизтайте го. Пѣсенъта му съставлява най-хубавото наслаждение, единствено нему достъпно и затова пѣкъ много скъпо и съ нищо незамѣнимо.

А дали съществува въ нашия народъ наклонность къмъ врѣлища, къмъ театръ? Само тоя, който не иска, пѣма да я набѣлъжи. За нея говори цѣлата ни история. Тая наклонность не се е явила ни днесъ, ни вчера: пейниятъ коренъ лѣжи въ много отдалечено минало. Още къмъ езическитѣ врѣмена се отнасятъ пейнитѣ първи проявления. Всичкитѣ тогавашни обряди, поклоненията на боговетѣ, различнитѣ празненства и забавления сж се извършвали въ видъ на врѣлища. А въ наше врѣме всѣки би засвидѣтелствувалъ туй живо съчувствие, съ което народътъ ни се отнесе къмъ прѣдставленията. На и една ли щѣ се намѣри българинъ въ градоветѣ и въ по голѣмитѣ села, който да не се е подвизавалъ на младини въ „театрото“. Всичко това е много даже за да открие вопиющата потребность отъ съществуването на народенъ театръ.

До колко народътъ ни е равноположенъ къмъ произведенията на живописъта — оставиме да говорятъ онии еугени картини, които съ десетки висятъ по стѣнитѣ на всѣка къщица, кафененци, кръчмица или дюкянче. Тѣ прѣд-

ставяватъ достатъчно очевидни факти за неговото разположение къмъ живописѣта.

Казаното до тука е достатъчно, мислимъ, за да изнесе на явѣ зачатацигѣ отъ художествено развитие, съ които е надаренъ народътъ ни, както и естетическия елементъ на неговата битъ и животъ.

Ще ни въразятъ може би, когато народътъ ни е природно естетикъ, художникъ, творецъ, защо му е естетическо образование? То му е съвсемъ ненужно.

Именно за това му е нужно, ще отговоримъ ние, защото има зачатаци въ него. Дарбитъ и талантитъ загиватъ безъ развитие и колкото сж тѣ по богати, толкова е и по нужно тѣхното развитие. Въ дадения случай, обаче, природната художествена дарба на народа ни не само, че е лишена отъ всякакви сръдства и пачни за правилното свое образование, но е заобиколена отъ враждебни нему сили и условия. Прѣдъ нашитѣ очи гние народното творчество, прѣдъ нашитѣ очи се извършва развалата на народния гений, комуто вмѣсто цѣлителино питие — подаваме отрова! Ние казахме вече за врѣдното влияние, което може да донесе празничния отдихъ, при отсъствието на разумни и благородни удоволетвия, по това не е всичко.

Развялага отява много по дълбоко и много по на далечъ. Тя прониква въ семейнитѣ нрави, въ народнитѣ възрѣния, въ обичаитѣ, въ прѣданята и успѣва да надникне и въ тия затънени кѣтчета на татковината, където свѣтлината още не е достигнала.

Разврата въ живота носи развратъ въ чувството, исхабяване на художествения инстинктъ и т. п.

А се велушайте въ любимитѣ пѣсни на нашата градска петъничена интелегенция; какви безвкусни гнили и до виша степенъ цинични пѣсни пѣе тя, какви романи — всички взети изъ рапертуара на цвѣтуцитѣ за сега у насъ шантанп, които като че ли нарочно се създадоха да опорочатъ и изнасятъ дѣйствиелната българска музика и отъ които нашитѣ младежи тѣй охотно черпатъ храна за удовлетворение на своитѣ висши духовни пужди. А дивно хубавата и високохудожествено народна пѣсенъ е обречена на грозно забвение — всичкитѣ нейни прѣлѣсти игнорирани въ полза на площадното, вулгарното, истрѣното и кално произведение на разваления вкусъ.

новицѣ журнахи нѣколко литератури ескизи. Тѣ не бѣха образцови произведения, но тѣ имаха сериозни качества,—оригиналенъ взглядъ въ живота, примѣсенъ съ едно явно стремление къмъ всичко вѣлико и силно.

По своя ясенъ умъ, по силния и смѣлия си стиль, Роже припадѣжи къмъ тѣзи, които бѣржи се избавятъ отъ тѣсния кръгъ поклонници, погубили толкова таланти, и си извоюватъ шпрока публика. Ни въ искусството, ни въ литературата, ни въ философията, ни въ политиката Роже не проявяваше нетърпимоститѣ на сектантъ, макаръ всекога смѣло да се борѣше и стремѣше къмъ идеала. Въ него нѣмаше нищо болезнено, никакви аномални прѣвзети идеи, никакво изопачаване на интелекта. Неговия умъ почиваше на твърдъ фундаментъ . . И изведнажъ, слѣдъ нѣколко мѣсеци азъ се научихъ, че той се поселилъ въ планината.

Прѣзъ туй врѣме, когато бѣхъ у Роже, ние не говорихме за литература. Азъ нѣколко пѣти се опитахъ да наведа разговора на тази тема, но той всекога се отклоняваше съ явно неудоволствие. Той не ме попита ни за одного отъ прѣжнитѣ си другари. Азъ дори не заблѣзахъ въ него и най-малко вѣтрѣшипо вѣлесие; веднажъ не му трепне окото, когато нарочно повтарѣхъ имената на нѣкои нѣкогашни наши приятели, а сега знаменитости. Не заблѣзахъ въ него и серенцо съжеление. Той като че бѣ забравилъ всичко; прѣжнитѣ му страсти и симпатии сега не бѣха за него нищо друго, освѣнъ забравенъ сънъ! Той не каза ни дума за моитѣ трудове и надежди, за моитѣ успѣхи и несполуки.

И въ дома му азъ не намѣрихъ ни една книга, ни единъ вѣстникъ, ни една картина—никакъвъ признакъ на умственъ животъ.

Вчера за послѣденъ пѣтъ азъ се помъчихъ да узная причината на туй му доброволно вагнание.

—Какво искашъ?—каза той.—Какво те очудва? Веднажъ едно лѣто, случая ме доведе тука. Този край ми се понрави по неизказаната си печала . . . Поне азъ мисля, че ми се понрави. На слѣдующата година азъ додохъ пакъ, безъ всякакви планове за бѣданце . . . Азъ искахъ да прѣкарамъ тукъ само нѣколко дни, а прѣкарахъ двадесетъ години! . . . Ето всичко . . . Както виждашъ, съвсѣмъ обикновено . . .

Слѣщата тази вечеръ, Роже внезапно ме попита:

— Нѣкога дохождала ли ти е въ главата мисълъта за смъртъ?

— Да, отговорихъ му азъ. Тази мисълъ ме плаши. . . И азъ се мъча по-скоро да изгоня отъ себе си страшния ѝ образъ . . .

— Плаши те? — Попита Роже, като сви раменъ и продължаваше да развива мисълъта си:

— Ти можешъ да мислишъ за смъртъта и въ сщщото врѣме да ходишъ, да ядишъ . . . и да обикаляшъ на едно мѣсто? . . . Да се вълнувашъ за всичко? И ти още се трудишъ надъ разни ефирни въпроси? И ти мечтаешъ още, може би, за удоволствие, за слава? Вѣдно дѣте.

— Идентъ не сѣ сфимерни, възразихъ азъ, защото тѣ създаватъ бъдащото човѣчество и направляватъ прогреса. . .

Роже бавно издигна рѣцѣтъ си и показа на окръжающитѣ ни мрачни, черни планини.

— Бждаце . . . Прогресь! Какъ можешъ ти още да произнасяшъ такива безамслени думи прѣдъ лицето на тия планини?

— Идеи! — продължи той, слѣдъ къса пауза — тѣ прѣминаватъ като вѣтъра . . . Дървото се клати, неговитѣ листа треператъ . . . Мисава вѣгъра, и дървото е неподвижно, както по-рана . . . Нищо не се промѣнило.

— Не, ти се лъжешъ! Извикахъ азъ. Вѣтъра е пълень съ зародиша на бъдащото, той разнася цвѣтния прашецъ, той разирѣсва сѣмената на растенията . . . Той оплодотворява земята!

Нде мълчахме една минута.

Отъ черния планински прѣстенъ прѣдъ насъ, аколо насъ, отъ тѣзи неумолими каменни стѣни ми повѣя нѣщо, което ме даваше и задушаваше . . . Азъ почувствовахъ какъ тѣзи каменъ потискаха гърдитѣ и черена ми.

Роже продължи:

— Когато мисълъта за смъртъ внезапно попадна въ главата ми, азъ почувствовахъ още сѣщщата минута всичкото нищожество, всичката суетность на тѣзи усилия, на тази борба, въ която безмислено прахосахъ живота си. . . Но азъ не се прѣдадохъ изведнажъ. . . Азъ си казахъ: азъ съмъ избралъ лъжливъ пътъ. . . трѣбва да намѣря другъ. Искусството е извърщение, изящната литература — лъжа, философията — мистификация. Но азъ мога да се сблѣжа съ хора негаравени отъ нашата култура, съ прости, дѣйствиени сърдца-

Тѣй гние народната муза подѣ тежкото влияние на разваленостѣта, която гибелно се отразява и върху нравитѣ на народа, върху вкуса, върху чувството народно.

Народа, по силата на вродения си инстинктъ, търси какъ и да е да удовлетвори своето художествено чувство, своитѣ вътрѣшни нужди и не е негова вината, ако тѣзи неговъ сгрѣмленя намѣрятъ вмѣсто материалъ, вмѣсто подѣръжка, всичко което е способно да убие това чувство, тѣя нужди.

Казватъ: „народътъ ни е бѣденъ; нему не трѣбватъ наслаждения“ . . . Та нима бѣдността го лишава отъ правото да оеѣща себе си човѣкъ и да живѣе по човѣшки. Нима благороднитѣ удоволствия ще докаратъ загуби на кисията му. Напротивъ, — по върно е да се мисли, че ще я напълнятъ. И наистина, обогородения вкусъ нѣма да намѣри удоволствие въ пиянството, въ безпѣтствата — неговото свободно врѣме ще бѣде изпълнено съ живо и здраво съдържание; театрътъ ще отнеме постояннитѣ мющерии на кафенетата и кръчмитѣ, а разумнитѣ развлечения ще помогнатъ много за образованието и възпитанието на народа. Ние, обаче, нищо не сме направили до сега, за да противодѣйствуваме на злото. Народъ е билъ оставенъ самъ на себе си; не е ималъ нищо да четъ, нищо да гледа, нито нѣкъ да слуша. Ще ли продължаваме още да се отнисуваме тѣй равнодушно и безучастно къмъ една такава грамадна празднота у народа?

При въпроса за естетическото образование на народа, не трѣбва да изнуцаеме изъ прѣдъ видъ чисто нравственитѣ ползи за неговото развитие. Напраздно мислятъ нѣкои, че искусството служи само за наслаждение; допуцатъ, че то разслабва характерътъ и се боятъ да не би развиването на чувствата, да се отрази врѣдно върху нравствената страна на човѣка. Напротивъ, искусството съдържа въ себе си дълбока морална сила; въ него сѣ отразени всичкитѣ нужди на човѣшкия духъ и неговитѣ най-хубави сгрѣмленя. Чувството на хубавото, на изящното—всекога е било и ще бѣде единъ отъ най силнитѣ двигатели по пътя къмъ доброто, правдата и благородния подвигъ. Обаче, моралната сила и влияние на искусството се състои не въ това да учи—не, това не е негова задача, а въ това гдѣго то (искуството) настройва човѣшката душа и я прави достойна и въсприемчива за всеко добро. Ето защо хората подѣ влиянието на искусството ставатъ по добри и по хуманни.

Отдавна е вече забѣлзано, че при опрѣдѣленіе на нашѣ дѣйствиа, най-главна роль играйтъ на умственитѣ понятия, а ония дълбоки вътрѣшни настроенія, които, безъ да щемъ, ни увличатъ и разполагатъ съ нашата воля. За доказателство на това могатъ да бѣдатъ прѣведени маса прѣстѣпленія—извършени подъ влияніето на възбудени чувства, страстни увлечения или раздражения. Отмъщението, гнѣвътъ, оскорблението, срамътъ, любовта и умразата, разпалватъ се въ душата ни, потжняватъ разумътъ, притискатъ волята и ни тикватъ въ пѣтя на прѣстѣпленіето. Разумътъ най-късно иде на помощъ въ такива минути. Затова и тукъ всеко нѣщо, което има смѣгчающе влияние, всеко нѣщо, което може да обуздае чувствата у човѣка, има цѣна.

Искусството извиква у човѣка всичкитѣ нравствени усѣщания, които въ много случаи дѣйствуватъ по силно отъ ума. Жестокитѣ и груби отношения на простия не само къмъ добитѣка, но и къмъ семейството му, много лесно се подаватъ на смегчено чувство. Ако въ насъ е развито чувството на съжаление, чувството на състрадание и отгръщението отъ всичко жестоко и безчеловѣчно, никогажъ нѣма да дигнемъ ръка, не само на човѣка, но и на животнитѣ. Добрѣ развитото чувство е най-добрятъ назигель на човѣка и неговитѣ достоинства.

Науката и искусството—това сж двѣ чудни сестри въ свѣта. Тѣхната спла и бѣдѣжностъ се заключава въ взаимното имъ подпомагане: послѣдната тѣхна цѣль е една и сжща — щастіето на човѣка, разкритието на неговитѣ сили и дарби. Науката дава на човѣка знания, връчва му побѣдата надъ природата, разширява умственія му кръгзоръ, изсепява понятията и идеи. Искусството раскрива дълбокитѣ вътрѣшни движения на душата, смегчава и облагородява чувствата, възвишава човѣшката натура и нейнитѣ добри инстинкти, вѣвѣжда човѣка въ мира на изящното, идеалната правда и свобода на духа. Идеалното сжществува само за човѣка. Искусството служи като откровение на собственото съзнание на обществото, на неговитѣ възвишени впечатления, благородни мисли, висши стрѣмления и нужди и се явява, като оръдие за неговото нравствено повдигане.

А ние всички сме потънали въ грижи за материалното си обезпечение и сме съвършено прѣвсбрегнали нашитѣ висши интереси. Много справедливо бѣлѣжи единъ писателъ: „че богатството на една страна не се заключава въ едни

пари само, а и въ умстваната дѣятелностъ“. И у насъ, гдѣто умственната и художествена дѣятелностъ носи печата на младостта и назрѣлостта, ще трѣбватъ двойни грижи, двойни жертви за нейното развитие.

Тукъ не сж достатѣчни единични усилия; нужно е живо участие на съединени сили и сръдства. Всеки отъ насъ и всички за едно нека го считаме за доблѣсть, ако ни се удаде възможността да бждемъ полезни съ нѣщо за изпълнение на казаната цѣль.

Библиография

* * * * *

сп. „*Нова Струя*“—София. Иавѣстната наша писателка г-жа Анна Карима отъ нѣколко врѣме насамъ е прѣдприела редактирането на едно ново сп. „*Нова Струя*“ отъ което вече сж излѣзли V кн. Между многото добри работи, които сръбнахме въ последния V кн. на „*Н. Струя*“—особено ни задоволиха споменитѣ на *Д. Паулеонъ* за Х. Ибсенъ, послѣ първото дѣйствие отъ премираната на драматически конкурсъ комедия „*Свекърва*“ — отъ Анг. Страшимировъ и отличната статия на М. Гюйо, озаглавена „*Нравствената и социална задача на искусството*“. Изъ вжтрѣ книжката е събстрена съ нѣколко стихотворения написани отъ нашитѣ най-нови поети г. г. Д. Бабевъ, Емилианъ Пляпъ и Х. Ц. Борина. Хубаво е стихотворението „*Кристалъ*“ отъ Х. Борина, което по замисль и изпълнение надминава останалитѣ му двѣ помѣстени пакъ въ сжщата книжка.

На края на книжката г. К. Митишевъ—добъръ прѣводачъ и познавачъ на нашата литература — ни изненадва съ свонитѣ бвлѣжки, относително плагиатството на Вирсавиевъ, който за да напише своя разказъ „*Черепенъ Мракъ*“—печатанъ въ „*Демокр. Прѣгледъ*“ — безсѣвѣстно е парафразиралъ „*Мисль*“ (повѣсть) отъ Л. Андрѣевъ.

Като поздравяваме г-жа Карима за нейното умѣло редактиране на сп. „*Нова Струя*“, то пожелава ме ѝ щастливо изкарване на цѣлата годишнина на прѣдирисването отъ нея дѣло.

„Демократически Преглед“ г. IV, кн. VI-VII.

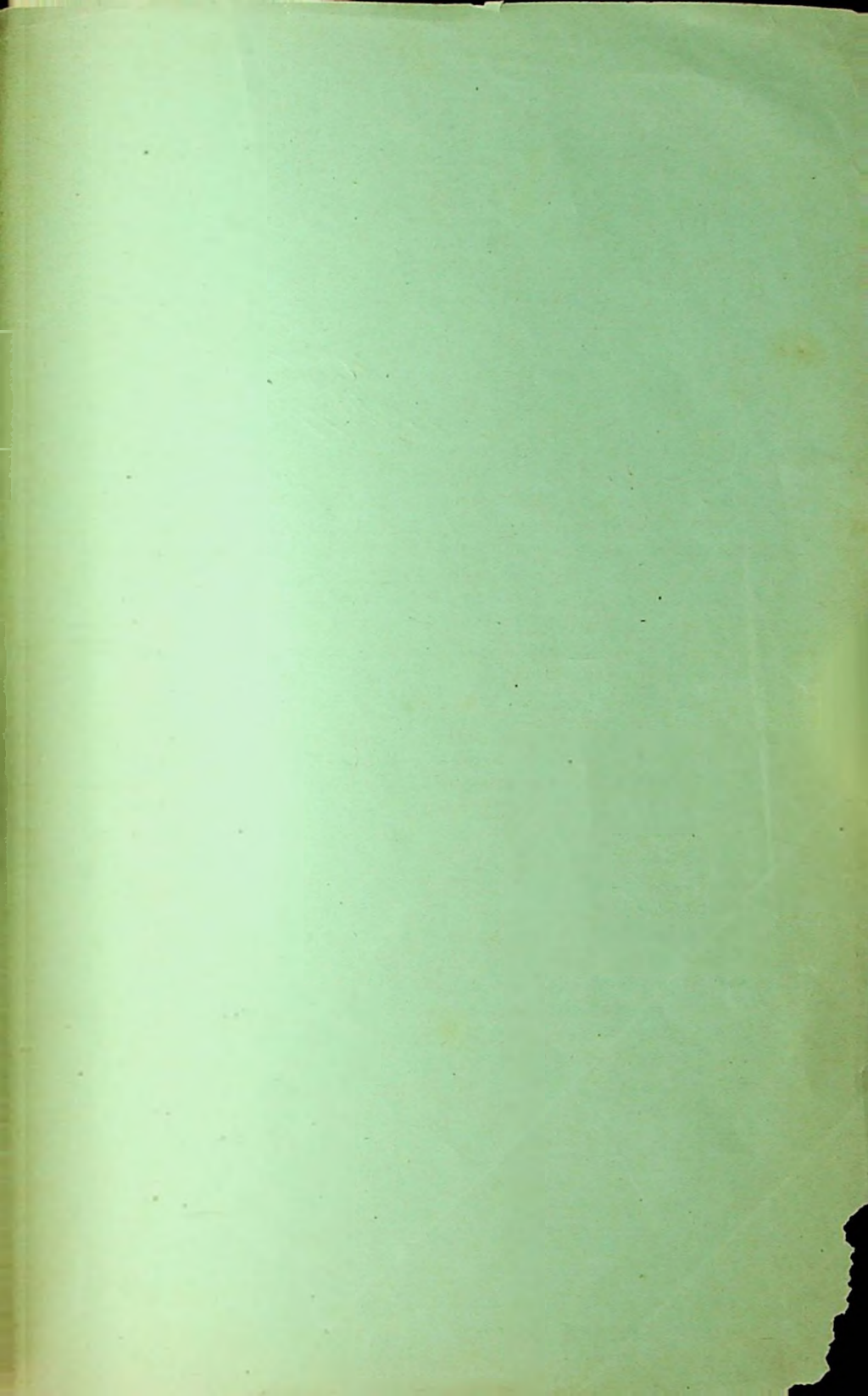
Въ двойната книжка на това добръ списвано списание срѣщаме помѣстени редъ отлични статии, като „Прѣдпоставкиѣ на демокрацията“ (приводна статия) отъ С. Котляревски; „Германскитѣ занаяти въ епохата на капитализма“ отъ Д. Мишайковъ; „Политическото развитие на България“ отъ Т. Г. Влайковъ и др. Добро впечатление пранп разказа „Последни усилия“ отъ Е. Димитрова, който лишенъ пкът ни кара да вѣрваме, че авторката е способна при по добро ввиране въ живота да ни поднесе по завършени свои работи; той е написанъ на единъ лекъ, гладкъ езпкъ и тукъ тамъ е спѣстренъ съ хубави картини. Тукъ ще срѣщните великолени, чудно—хубави стихове, които на мѣсти засѣгатъ парливи обществени въпроси и сж съ декадеска подкваса. Критиката на г. А. Гечевъ—относително Кипровата драматическа поема „Изъ Мрана“ по своята безпристрастность и добра аргументация е една отъ хубавитѣ работи въ двойната кн. на „Демокр. Прѣгледъ“.

Ние прѣпорѣчваме това хубаво списание, което вече отдавно си е спечелило име и на нашитѣ четци.

„Българска Сбирка“—год. XIII, кн. 7.

Въ новата кн. на хубавото сп. на г. С. Вобчевъ „Б. Сбирка“ е помѣстенъ подбранъ и разнообразенъ материалъ. На първо мѣето маститиятъ нашъ поетъ и писателъ г. Ив. Вазовъ ни подписа своитѣ „Легенди при Царевецъ“—написани въ дивни стихове. Добъръ е анализа—относително Тургеневата „Първа Любовь“. г. В. Пордановъ нише историческа статия за гр. Варна — по случай откриването на Варненското пристанище на 18 май т. г. За отбѣлзване е факта, че белетристичния одѣлъ на сп. отъ нѣколко год. е застѣпенъ твърдѣ слабо, за да не кажемъ никакъ. Като изключимъ нѣкои кжси работи отъ нѣкой си Христо и П. Димитровъ—печатани въ миналитѣ кн. на „Б. Сбирка“—други оригинални нѣща почти не сме срѣщали. Въ тая кн. младия и обещающъ нашъ белетристъ г. С. Руневски—е печатилъ новъ свой разказъ „Цвѣтарка“, който е единъ отъ хубавитѣ работи въ новата книжка.

Т. Малино.

ИЗЛЪЗЕ ОТЪ ПЕЧАТЪ
„ЖЕДДА ГАБЛЕРЪ“
Драма въ 4 дѣйствиа
отъ Хенрикъ Ибсенъ
Прѣвелъ А. Гюрсвъ.

Продължава се подписката за _____
* * * * * С Т Р У Я * * * * *

_____ Мѣсечно списание _____

Годишно „СТРУЯ“ струва 250 лева —
прѣдплатени.

Всичко, що се отнася до списаннето, да
се изираца до редакцията — Шуменъ.
